

De Raad van Besturen en Beden saneerde de Stadsfinanciën: Het voorbeeld Brugge (1766-1794)

Enkele historici stelden zeer recent nog de vraag of de Raad van Besturen en Beden er in het midden van de 18^e eeuw determinerend heeft toe bijgedragen de financiën van onze steden te saneren. M. Baelde was overtuigd van de gunstige invloed uitgeoefend door de Raad ¹. In een artikel over de toestand te Charleroi is H. Hasquin eerder kritisch. Hij wijt het herstel van de gemeentelijke financiën vooral aan de economische opbloei van onze gewesten sinds het midden der 18^e eeuw ². Wij hebben de kwestie voor Brugge onder de loupe genomen.

Tijdens de Franse bezetting van 18 juli 1744 tot 3 februari 1749 had de stadskas een ware aderlating ondergaan ³. Een lening en nieuwe belastingen waren daar het gevolg van.

---

* A.R.A. = Algemeen Rijksarchief.

S.A.B. = Stadsarchief Brugge.

Zie over de Brugse financiën: P. Bogaerts en V. Deljoutte, *Notice historique sur les impôts communaux de Bruges depuis leur origine jusqu'en 1794*, Brussel 1846; L. Gilliodts-van Severen, *De l'administration financière de la ville de Bruges au dernier siècle*, in *La Flandre*, XII (1882), blz. 255-294 en blz. 351-396. Beide bijdragen zijn niet relevant voor wat de Raad van Besturen en Beden betreft.

1. M. Baelde, *De controle van de gemeentefinanciën door het centraal gezag in de 18e eeuw*, in *Tijdschrift van het Gemeentekrediet*, jg. 20, nr. 76 (1966), blz. 68-71.

2. H. Hasquin, *La Jointe des Administrations et des affaires des subsides et les finances communales de Charleroi*, in *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*, 1966, nr. 4, blz. 1176-1183; Idem, *Les aides et subsides à Charleroi au XVIIIe siècle*, in *Recherches sur l'histoire des finances publiques en Belgique*, I, Brussel 1967, blz. 375-397.

3. A. Schouteet, *Ghedinckboek van M.F. Allaert. Een Brugse kro-*

Deze nieuwe rechten werden geheven op wijn, graan en de huizen. Ondanks dit alles sloot de stadsrekening toch bijna ieder jaar met een tekort en bleven belangrijke schulden onbetaald. De situatie was zo rampzalig dat De Limpens, commissaris van de Raad van Besturen en Beden, in zijn verslag van 18 januari 1779 uitriep dat de stad «avait l'administration la plus dérangée de toutes celles des Pays-Bas». In datzelfde rapport vond hij het noodzakelijk dit feit te beklemtonen want hij vervolgde met «la ville de Bruges était autrefois la plus florissante et à présent une des plus dérangée de l'Europe»⁴. Het was zo erg dat de keizerlijke administratie het dringend nodig vond om in te grijpen. Dit gebeurde door een reeks maatregelen. Vooreerst werden schikkingen getroffen om de uitgaven af te remmen. Een ordonnantie van 18 maart 1765 regelde minutieus alle uitgaven. Op alle wedden en op andere posten werd er besnoeid⁵. De ordonnantie van 29 augustus 1771 vulde die voorschriften met nog een reeks andere maatregelen aan⁶. Het was ongelooflijk wat het centraal gezag niet beperkte. Tot de kleinste uitgaven toe werden nauwkeurig omschreven. Geen enkele belasting mocht verminderd worden. Al deze ordonnantiën waren natuurlijk geïnspireerd door de Raad van de Besturen en de Beden.

Vervolgens moest de stad bevrijd worden van de ongelooflijke grote schuldenlast. Eveneens door de bemoeiingen van de Raad bracht het stadsbestuur de nodige moed op om in 1767 maatregelen te nemen om er een oplossing voor te vinden. In de loop van de laatste eeuwen waren de schulden opgelopen tot 1.568.000 gulden waarvoor jaarlijks een

---

niek over 1713-1787, Brugge 1953; Ch. Custis, *Jaerboecken der stad Brugghe*, dl. III, Brugge 1765, blz. 466 vgl.; P. Bogaerts en V. Deljoutte, *o.c.*, blz. 48-49.

4. A.R.A., *Raad van Besturen en Beden*, 709, verslag van De Limpens van 18 januari 1779.

5. L.P. Gachard, J. De le Court, P. Verhaegen, *Ordonnances des Pays-Bas Autrichiens*, in *Recueil des anciennes ordonnances de Belgique*, 3^e serie, dl. IX, blz. 48-49.

6. *Ibidem*, dl. X, blz. 191-192.

interest van 84.000 gulden moest betaald worden ⁷. Sinds het midden van de 17^e eeuw werd ieder jaar slechts de helft van de interest uitbetaald. De verschuldigde achterstallige interest bedroeg 5.040.000 gulden. Samen met het geleende kapitaal was de stadsschuld zodoende tot 6.608.000 gulden gestegen. Met de crediteuren werd een overeenkomst afgesloten waarin deze verklaarden dat ze die achterstallige renten aan de stad kwijtscholden. In ruil daarvoor schreef de stad nieuwe schuldbekentenissen uit. Ook werd een begin gemaakt met de aflossing van die schuld ⁸. Door het decreet van 16 februari 1773 kwam het gouvernement de stad nogmaals ter hulp door af te kondigen dat slechts 3 % interest op de geleende kapitalen zou moeten betaald worden. Ook moest iedere gulden die de stadskas kon overhouden bestemd worden om de schulden af te betalen ⁹.

Als derde punt zou het er voor de stad op aan komen te trachten aan meer inkomsten te geraken. De Raad van Besturen en Beden liet door het decreet van 15 mei 1766 drie nieuwe belastingen invoeren. De rechten zowel op tabak, wijn en brandewijn werden verhoogd ¹⁰. Uiteindelijk voerde de stad ook een fundamentele rationalisering van de inningsdiensten door. J. De Limpens was er immers reeds lang van overtuigd dat de stad meer uit haar belastingen zou kunnen halen. Daarom sloot Brugge door bemiddeling van de Raad in 1779 een contract voor zes jaar met de Gentse financier Moerloose af. Hij zou instaan voor het innen van de voornaamste consumptierechten en in ruil hiervoor de stad jaarlijks 22.220 pond groot uitbetalen. Er was een systeem uitgedacht om de eventuele meeropbrengst tussen de *admodia-*

7. Ter vergelijking: de inkomsten van de stadskas tijdens de jaren 1780, 1781 en 1782 bedroegen slechts 208.548 gulden. Er werd gemiddeld 207.024 gulden uitgegeven. Zie: A.R.A., *Raad van Besturen en Beden*, 709, verslag van A.C. Limpens van 30 juni 1782.

8. A.R.A., *Raad van Besturen en Beden*, 692, verslag over Brugge van 9 april 1767.

9. *Ordonnances des Pays-Bas Autrichiens*, 3^e serie, X, blz. 340.

10. A.R.A., *Raad van Besturen en Beden*, 692, verslag over Brugge van 9 april 1767.

teur en de stad te verdelen ¹¹. En inderdaad dit scheen een zeer bevredigende oplossing te wezen : de inkomsten van de stad groeiden aan.

Ook het *pondgeld*, een oude stadsbelasting op de ingevoerde goederen, werd door de *admodiateur* geïnd. Het door het gouvernement uitgevaardigde nieuw reglement van 17 juli 1779 maakte het bovendien mogelijk strenger tegen de smokkelaars op te treden ¹². De gemiddelde opbrengst van het pondgeld liep op van 2896 pond groot tijdens de periode 1776 tot 1778 tot 4222 pond groot in 1778-1779.

Na afloop van het contract met Moerloose vond J. De Limpens het beter dat een permanente directeur van financiën zou worden aangesteld. De stad ging met dit voorstel akkoord en benoemde Franciscus van der Steene ¹³.

Ook andere stadsbelastingen waren ondertussen verpacht en brachten zodoende meer op ¹⁴.

Commissaris van de Raad van Besturen en Beden J. De Limpens, die zich zeer intensief met de reorganisatie van de Brugse stadsfinanciën inliet, kreeg het nog voor elkaar dat een aantal afzonderlijke budgetten afgeschaft werden of ghegroepeerd. Het meest spectaculaire succes werd geboekt door de samensmelting van de administratie en de budgetten van de burgerwacht met deze van de versterkingen (fortificatie) door het reglement van 19 augustus 1786 ¹⁵.

Uiteindelijk werd ook een vierde algemene maatregel op Brugge toegepast. Geen enkele stadsrekening werd afgesloten verklaard zonder het fiat van een commissaris van de Raad van Besturen en Beden. De stad moest iedere uit-

11. A.R.A., *Raad van Besturen en Beden*, 692, verslag over Brugge van 26 februari 1779.

12. P. Bogaerts en V. Deljoutte, *o.c.*, blz. 52-65.

13. A.R.A., *Raad van Besturen en Beden*, 711, verslag van J. De Limpens van 6 juli 1784.

14. A.R.A., *Raad van Besturen en Beden*, 709, verslag van J. De Limpens over Brugge van 1 september 1781.

15. S.A.B., *Burgerlijke Wacht*, 153, f° 1; A.R.A., *Raad van Besturen en Beden*, 711, verslag van J. De Limpens over Brugge van 6 juli 1784.

gegeven stuiver kunnen verantwoorden. Wat Brugge betreft was deze controle zeer diepgaand.

Al deze ingrijpende maatregelen wijzigden het karakter van de stadsfinanciën aanzienlijk. Omwille van de nieuwe belastingen verdubbelden de ontvangsten van de stadskas vanaf 1766. Grote verliezen kwamen voortaan slechts zelden voor en er werd nu ook regelmatig winst gemaakt. Vanaf 1780 ging het zeer goed. Regelmatig werden nu zeer belangrijke overschotten geboekt. Alleen in het revolutiejaar 1790 werd er verlies geleden. In ieder geval stapte Brugge in 1794 met gesaneerde financiën het Ancien Régime uit.

Zeker heeft de economische opbloei hier een grote rol in gespeeld. Vooral in de periode 1779-1783 ging het er te Brugge zeer bedrijvig aan toe. Dit feit is echter onvoldoende om de gezondmaking van de stadsfinanciën te verklaren; ook in de periode dat het minder goed ging sloot het budget met een batig saldo (1784-1794).

Door deze sanering kon de stad weer bijdragen in de jaarlijkse subsidie aan de keizer. Iedereen wist dat dit trouwens het voornaamste doel was van de politiek van de Raad van Besturen en Beden¹⁶. Volgens het reglement van 1754 moest Brugge jaarlijks 131.494 gulden bijdragen in de 1.642.500 gulden die het graafschap Vlaanderen toestond¹⁷. Maar sinds 1703 droeg de stad omwille van het chronisch deficit van haar kas niets meer bij. De Raad van Besturen en Beden had berekend dat Brugge voor de periode 1703 tot 1776 bij de keizer voor ongeveer 4.000.000 gulden in het krijt stond. Wat erger was: de Raad verdacht er het stadsbestuur van systematisch op een negatieve balans aan te sturen om zodoende niet haar *contingent* te moeten betalen¹⁸.

In 1766 nam de Raad een kloek besluit en verlaagde het

16. A.R.A., *Raad van Besturen en Beden*, 692, minuut van een protokol van 5 juni 1773.

17. G. Bigwood, *Les impôts généraux dans les Pays-Bas autrichiens*, Leuven 1900, blz. 13-14.

18. A.R.A., *Raad van Besturen en Beden*, 709, verslag van De Limpens van 18 januari 1779.

Brugse *contingent* tot 48.475 gulden vermeerderd met 17.208 gulden voor het Hof te Brussel. Daarvan werd Brugge reeds in 1766 verplicht 24.918 gulden neer te tellen. Vanaf dat ogenblik zou de stad jaarlijks 17.208 gulden voor onderhoud van het Hof te Brussel en een wisselend bedrag als deelname in de subsidie en onderhoud van de troepen moeten betalen ¹⁹. Slechts éénmaal — tijdens het jaar 1785 — werd het *contingent* volledig uitbetaald. Maar ieder jaar werden toch zeer belangrijke bedragen — meestal meer dan de helft van de verschuldigde som — aan de Oostenrijkers afgestaan. Dit was de kroon op het werk van de Raad van Besturen en Beden.

Y. VAN DEN BERGHE
N.F.W.O.

BIJLAGEN

I. Jaaroverzicht stadsrekening Brugge ¹.

Rekenjaar ²	Inkomsten	Uitgaven	Jaarbalans		Bilan ³
			Bonus	Deficit	
1748-1749	25.687	22.362	3.324		— 2.850
1749-1750	18.909	19.456		547	— 3.327
1750-1751	21.100	20.551	549		— 2.847

19. Idem.

1. Volgens de stadsrekeningen in het stadsarchief te Brugge. De rekeningen voor 1774-1775, 1775-1776 en 1780-1781 ontbreken er. Ze werden aangevuld aan de hand van de dubbels in Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 32.815 (1774-1775), 32.816 (1775-1776) en 32.821 (1780-1781). De munteenheid is pond groot.

2. Het Brugs rekenjaar loopt van 1 september tot 31 augustus. Met ingang van 1 november 1786 werd gerekend van 1 november tot 31 oktober.

3. Vanaf 1782-1783 werd geen speciale lopende rekening meer gehouden van de verliezen of winsten. Winsten of verliezen werden voortaan rechtstreeks gevoegd bij de rekening van het volgend jaar.

1751-1752	17.663	19.171		1.507	—	4.355
1752-1753	17.349	18.530		1.180	—	5.536
1753-1754	21.145	21.083	61			— 5.474
1754-1755	18.810	20.127		1.387	—	6.861
1755-1756	22.063	22.387		323	—	7.185
1756-1757	22.287	19.939	2.347			— 4.837
1757-1758	15.618	18.807		3.188	—	8.026
1758-1759	23.227	20.286	2.938			— 5.085
1759-1760	16.880	19.296		2.415	—	7.500
1760-1761	17.372	18.446		1.059	—	8.559
1761-1762	20.593	18.509	2.083			— 6.475
1762-1763	17.029	18.452		1.423	—	7.909
1763-1764	17.060	18.767		1.706	—	9.616
1764-1765	18.445	14.925	3.519			— 6.096
1765-1766	30.386	30.561		174	—	6.270
1766-1767	33.637	30.036	3.600			— 2.669
1767-1768	33.373	32.322	1.050			— 1.618
1768-1769	28.984	29.855		871	—	2.489
1769-1770	30.587	31.211		624	—	3.114
1770-1771	31.150	33.449		2.298	—	5.413
1771-1772	31.969	32.743		769	—	6.182
1772-1773	31.435	32.094		659	—	6.841
1773-1774	33.189	34.985		1.796	—	8.638
1774-1775	31.811	31.361	450			— 8.187
1775-1776	29.271	26.709	2.561			— 5.626
1776-1777	31.759	31.663	96			— 5.521
1777-1778	30.345	30.780		435	—	5.965
1778-1779	32.703	32.764		60	—	5.904
1779-1780	37.228	30.910	6.318			+ 413
1780-1781	32.956	32.967		10	+	402
1781-1782	34.090	33.739	361		+	763
1782-1783	43.639	37.069	6.569			
1783-1784	46.900	41.913	4.986			
1784-1785	44.211	38.834	5.376			
1785-1786	37.399	33.468	3.930			
1786-1787	35.146	34.741	404			
1787-1788	30.955	30.909	45			
1788-1789	28.674	28.341	333			
1789-1790	28.817	31.434		2.616		
1790-1791	36.437	31.588	4.848			
1791-1792	36.107	28.238	7.868			
1792-1793	33.332	30.993	2.339			

II. *Beden en subsidies door Brugge aan de keizer van Oostenrijk betaald* ⁴.

Rekenjaren	Bede en sub- die en even- tueel onder- houd troepen	Onderhoud Hof van de Landvoogden	Onderhoud van garnizoen indien speciaal vermeld	Totaal
1765-1766	1.285	2.868		4.153
1766-1767	986	2.868		3.854
1767-1768	1.207	2.868		4.075
1768-1769	888	2.868		3.756
1769-1770	939	2.868		3.807
1770-1771	951	2.868		3.819
1771-1772	1.129	2.868		3.997
1772-1773	958	2.868		3.826
1773-1774	943	2.868		3.811
1774-1775	997	2.868		3.865
1775-1776	986	717		1.703
1776-1777	3.306	2.151		5.457
1777-1778	2.854	2.868		5.722
1778-1779	3.074	2.868		5.942
1779-1780	3.579	2.868		6.447
1780-1781	3.399	2.868		6.267
1781-1782	3.359	2.868		6.227
1782-1783	2.333	2.868		6.299
1783-1784	3.333	2.868		6.977
1784-1785	8.079	2.868	1.098	10.947
1785-1786	5.666	2.868	776	8.534
1786-1787	2.889	2.868	1.187	5.757
1787-1788	2.054	2.000		4.054
1788-1789	1.636	868		2.504
1789-1790	408	233		641
1790-1791	6.536	933		7.469
1791-1792	3.159			3.159

4. Nota 1 en 2 van bijlage I gelden hier ook.